

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра теорії та історії держави і права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку

С. М. Кваша

« 26 » травня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні вченої ради юридичного
факультету

Протокол № 11 від 25 05 2021 р.

Голова вченої ради

О. С. Яра

на засіданні кафедри теорії та історії
держави і права

Протокол № 11 від 25 05 2021 р.

Завідувачка кафедри

В. О. Качур

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА
ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА
РОЗРОБНИЦЯ:

третій (освітньо-науковий) рівень
081 – «Право»
«Право»
юридичний
теорії та історії держави і права
к.ю.н., доц. Качур В.О.

Київ – 2021 р.

**1. Опис навчальної дисципліни
«Актуальні проблеми історії держави та права»**

Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	
Галузь знань	08 – «Право»
Спеціальність	081 – «Право»
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень
Освітній ступінь	доктор філософії
Освітньо-наукова програма	права
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	вибіркова
Загальна кількість годин	150
Кількість кредитів ECTS	5
Кількість змістових модулів	4
Форма контролю	залік
Показники навчальної дисципліни для денної форми навчання	
	денна форма навчання
Рік підготовки	1
Семестр	2
Лекційні заняття	30
Практичні заняття	30
Самостійна робота	90
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4

2. Мета і завдання дисципліни

Мета – поглибити знання аспірантів про загальнотеоретичні шляхи і форми історичної еволюції держави та її окремих інститутів, про генетичний взаємозв'язок між процесами видозміни держави та еволюціонування права, про загальні та специфічні закономірності цих процесів у різні історичні епохи у різному культурно-географічному середовищі; знання конкретного фактологічного матеріалу, що дозволяє виявити загальні та специфічні закономірності генези та розвитку зарубіжних держав та їх правових систем; уявлення про неподільність історичного процесу, про його синтетичний та всезагальний характер у взаємозв'язку з іншими проявами соціально-історичного процесу: політикою, економікою, культурою, релігією тощо.

Завдання – пізнати головні закономірності історичного розвитку державно-правових явищ; сформувати в аспірантів уявлення про принципи історизму та методології історико-правового аналізу; зміцнити навички історичного тлумачення норм нормативного матеріалу; поглибити уявлення про категоріально-понятійний апарат, що використовується історико-правовою наукою; сприяти розвитку юридичного мислення аспірантів, формуванню правосвідомості із врахуванням історичних особливостей національних правових культур світу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати:

- головні поняття, терміни та категорії історії держави і права, конкретний історичний матеріал, що міститься в документальних джерелах, головні методологічні основи його вивчення та прийоми роботи з ним (ПРН 1);

- головні фактори, що визначають розвиток держави і права, взаємозв'язок державно-правових явищ з економікою, ідеологією, релігією тощо (ПРН 3);

- сучасні інформаційні та комунікаційні технології для обробки і аналізу результатів історико-правових досліджень та їх представлення (ПРН 4);

- об'єктивні закономірності розвитку суспільства, що призводять до появи державних утворень та їх правових систем (ПРН 6);

уміти:

- застосовувати методологію історико-правових досліджень для ідентифікації наукових гіпотез та використання у власних наукових дослідженнях та у викладацькій діяльності (ПРН 1);
- вільно представляти результати власних наукових досліджень державною та іноземною мовами, презентувати їх у міжнародних наукових виданнях і наукометричних базах (ПРН 2);
- проводити системні наукові дослідження за освітніми траєкторіями: теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень на принципах академічної культури і доброчесності (ПРН 3);
- оцінювати допустимість історико-правових фактів для доведення власної точки зору на сутність і зміст правових явищ і феноменів (ПРН 10).

**3. Вимоги до результатів засвоєння дисципліни
«Актуальні проблеми історії держави та права»
(загальні та спеціальні компетенції)**

В аспірантів-юристів після засвоєння дисципліни повинні бути сформовані такі компетенції:

інтегральні компетенції:

- здатність розв'язувати комплексні проблеми в сфері професійної діяльності, у тому числі дослідницько-інноваційної, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань в галузі права (Е 1.1);

загальні компетенції:

- здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, генерування нових ідей та досягнення наукових цілей (ЗК 1.3);

фахові компетенції:

- набуття глибоких, обґрунтованих фахових знань; детальні або дуже детальні знання спеціальної області дослідження в галузі права у поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної області дослідження (ФК 1.2);

спеціальні компетенції:

- знання та розуміння предметної області дослідження (СК 1.1);
- здатність планувати та виконувати сучасні інтелектуальні дослідження, як на запити стейкхолдерів так і сучасної світової наукової спільноти для досягнення науково обґрунтованих теоретичних або експериментальних наукових результатів, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для правничої сфери (СК 1.2);
- здатність використовувати інформаційні ресурси, необхідні для проведення дослідження у галузі права (СК 1.4);
- здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових та комплексних ідей в межах предметної області дослідження (СК 1.5).

**4. Програма навчальної дисципліни
«Актуальні проблеми історії держави та права»**

Змістовий модуль 1.

Проблеми методології історії держави і права, її хронологічних меж та співвідношення із державою (30 год.)

Тема 1. Проблеми методології історії держави і права та її хронологічних меж

Предмет історії держави і права зарубіжних країн, її місце в системі юридичної науки. Мета та значення вивчення історії держави і права зарубіжних країн. Метод науки, методологія викладу і вивчення історії держави і права зарубіжних країн. Періодизація історії держави і права зарубіжних країн. Джерела та література.

Різноманіття описових систем. Еволюціонізм: крах циклічної концепції часу та юридичний еволюціонізм. Критика еволюціонізму: функціоналізм, структуралізм,

синхроністична думка. Глобальні теорії: врегулювання конфліктів, системи родинних зв'язків, сім'я, інфраструктура, паралелі між юридичною та релігійною думкою.

Уявлення про право. Уявлення про право та сім'єю у молоді. Уявлення про право здобувачів. Законодавчі опитування суспільної думки. Практика та її відповідність офіційному праву. Гнучкість правових моделей: акультурація мусульманського права.

Тема 2. Проблеми співвідношення держави і права

Короткий огляд концепцій права. Право і держава – нестійкість двоєдності.

Держава і насильство. Держава і способи врегулювання конфліктів: договірний та обов'язковий характер. Держава та покарання. Покарання, не пов'язані із державою. Вплив держави на кримінальні репресії.

Змістовий модуль 2.

Проблеми різноманіття правових та державних систем (30 год.)

Тема 3. Правові культури поза Заходом та системи західного права

Правові культури поза Заходом як шлях отримання альтернативних уявлень про право. Індія та відносна значимість права. Китай та обезцінення права. Репресивний характер давнього китайського права. Школи легістів. Японія і супротив праву. Японська культура та право. GIRI. Антимістичні суспільства та плюралізм права. Позазахідні правові культури та суспільства, які вони реально втілюють.

Зародження права. Стародавній світ Середземномор'я: від богів до людей. Право володарів. Звичай і народ.

Римська правова культура. Боги. Поява закону. Імператорський закон. Спроби кодифікації. Римська юриспруденція. Звичай та центристські сили. Багатоетнічність римського права. Едикти преторів та акультурація римського права.

Негуманний характер права. Рабоволодіння у Римі. Людська природа раба та володіння ним. Нацистське право. Право Віші.

Тема 4. Різноманіття державних систем

Зародження держави. Теорії походження держави. Бог, договір та антропологія. Внутрішні та зовнішні фактори. П'єр Кластер: держава чи любов до підкорення. Ж.-В. Лап'єр про необхідність держави. Правовий плюралізм: відносність ролі держави.

Зародження держави. Первісне суспільство. Первісна держава. Традиційна та сучасна держава. Держава та її противники.

Міста-держави. Міста-держави на Заході (середземноморські міста-держави та римське республіканське місто). Міста-держави поза західним світом (американські міста-держави, африканські міста-держави).

Сучасні держави. Різноманітність держав у сучасній Європі. Різноманітність унітарних держав. Складні європейські держави (блоки та конфедерації – Німецький блок, Швейцарська конфедерація, Об'єднані провінції; держава-нація, європейські держави із режимом політичної автономії внутрідержавних утворень, багатонаціональна держава в Європі). Міграція державних форм.

Змістовий модуль 3.

Проблеми зародження та міграція європейських правових систем (45 год.)

Тема 5. Плюралізм правових систем Європи

Правова єдність Європи. Специфічний характер Європи. Європейські загальні права (римське право, канонічне право). Європейські кодифікації.

Системи права в країнах англосаксонського типу правової системи. Історичне формування англосаксонського права в Англії. Колоніальна проблема 1066-1154 років. Англосаксонське загальне право в 1189-1485 рр. Загальне право і трансформація права справедливості (1485-1688

рр.). Зміни в англосаксонському праві у XIX_XX ст. Дух англійського права. Емпіризм та раціоналізм. Важливість дії у праві. Еволюція категорій та понять англійського права.

Відмінні риси права США. Поняття англосаксонського загального права у Сполучених Штатах. Американські «кодекси». Відмінності в галузях права.

Тема 6. Шляхи міграції французького права

Револуційні та імперські завоювання. Братські республіки. Французький правовий вплив у Швейцарії та Італії. Доля французького права у Європі.

Експансія французького права за межами Європи. Французька експансія у Новому Світі. Франція та американські індіанці. Правова специфіка індіанських націй. Зіткнення між баченням права американських індіанців та європейців.

Франція та Чорна Африка. Утворення французької колоніальної імперії. Запровадження письмового права. Судовий плюралізм. Співпраця африканців при новому порядку. Взаємодія французького права та місцевого права.

Тема 7. Шляхи міграції англійського права

Загальні принципи англійського колоніального права. Експансія у Європі. Впорядкування правових систем суміжних країнах. Справа Кальвіна. Колоніальне продовження справи Кальвіна.

Знищення місцевого права: аборигени Австралії. Етноцид. Земельне право аборигенів. Індивідуальний статус аборигенів.

Зростання уваги до прав корінних жителів. Нова Зеландія: договір Уайтангі, визнання прав туземців у сучасний період. Індія: колонізація, збереження релігійних систем права, територіальний початок застосування та кодифікації індійського права, дух індійського права. Маргінальне становище англійського права у Чорній Африці: запровадження англійського права, вплив англійського права на місцеві системи права. Можливість вибору на користь англійського права. Можливість вибору на користь судових систем сучасного права. Сучасне право та незалежність.

Англійське колоніальне право у Північній Америці. Від початкового заперечення прав індіанців до періоду уваги до них (1606-1763 рр.). Королівська прокламація 1763 р. Від асиміляції індіанців до Red Power.

Змістовий модуль 4.

Проблеми мінливості республіканської форми правління (на прикладі Франції) (45 год.)

Тема 8. Проблеми юридичного плюралізму

Від етнічного права до багатотериторіального права. Кінець раннього Середньовіччя. Феодалізм: розквіт плюралізму. Офіційні редакції звичаїв. Наслідки офіційного редагування та зменшення юридичного плюралізму. Монархічні кодифікації.

Перша республіка у Франції на шляху до єдності. Декларація прав людини 1789 року. Декларація і республіка. Декларація та демократія. Ліквідація феодальних прав. Право особи. Револуція та Церква.

Уніформізація. Рівність: рівність управі (1789-10 серпня 1792 рр.), рівність через право (10 серпня 1792 р. – 9 термідора II р.), переваги рівності у праві. Неподільність республіки. Новели V республіки. Спроби мовної уніформізації. Крах революційного волонтаризму.

Тема 9. Республіка та позитивне право

Індивід та суспільство. Дуалізм французької моделі. Мультикультуралізм. Виникнення групового права. Криза правового розуму. Сучасна дисоціація між правом та розумом: К. Маркс, Ф. Хайек і феміністи.

Поява різноманіття у французькому праві. Єдність та різноманіття культур. Специфічні особливості західної концепції прав людини. Критика західної концепції прав людини

(контрреволюційні доктрини, нацизм). Критика позазахідних культур (традиційна чорна Африка, індуїзм, буддизм). Монотеїзм і права людини (іслам, католицизм, небезпека інтегризму).

Зміни французької концепції світського принципу. Формування світського принципу французького типу та монархічна традиція. Сучасна концепція світського принципу. Формальні відсилання до релігійних норм. Зростання толерантності щодо визнання мусульманського співтовариства. Світський принцип у Європі (квазісвітський принцип, напівсвітський принцип, відсутність світського принципу, мусульманське право чи нове європейське право?).

Тема 10. Проблеми розуміння рівності

Сучасність та зростання кількості статусів. Витоки принципу рівності: революційна рівність, республіканська рівність, відмінності і рівність у судовій практиці Конституційної ради та Державної ради).

Позитивна дискримінація у французькому праві. Французьке розуміння ідеї позитивної дискримінації. Позитивна дискримінація, що допускається законом. Протизаконна позитивна дискримінація. Проблематичні випадки, пов'язані із статевою та національною приналежністю (стать та рід, відмінності статей та родів – питання антропології та питання права). Таємниця походження: походження та нація, гіпотези про сутність походження, труднощі у визначенні етносу, поняття етносу у праві.

Еволюція дискримінації у США та у європейській судовій практиці. Принцип рівності та різноманіття територій.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л	пр	с.р.
1	2	3	4	5
<i>Змістовий модуль 1. Проблеми методології історії держави і права, її хронологічних меж та співвідношення із державою</i>				
Проблеми методології історії держави і права та її хронологічних меж	15	4	4	7
Проблеми співвідношення держави і права	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 1	30	6	6	18
<i>Змістовий модуль 2. Проблеми різноманіття правових та державних систем</i>				
Правові культури поза Заходом та системи західного права	15	4	4	7
Різнманіття державних систем	15	4	4	7
Разом за змістовим модулем 2	30	8	8	14
<i>Змістовий модуль 3. Проблеми зародження та міграція європейських правових систем</i>				
Плюралізм правових систем Європи	15	4	4	7
Шляхи міграції французького права	15	2	2	11
Шляхи міграції англійського права	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 3	45	8	8	29
<i>Змістовий модуль 4. Проблеми мінливості республіканської форми правління (на прикладі Франції)</i>				
Проблеми юридичного плюралізму	15	4	4	7
Республіка та позитивне право	15	2	2	11
Проблеми розуміння рівності	15	2	2	11
Разом за змістовим модулем 4	45	8	8	29
Усього годин	150	30	30	90

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблеми методології історії держави і права та її хронологічних меж	4
2	Проблеми співвідношення держави і права	2
3	Правові культури поза Заходом та системи західного права	4
4	Різнманіття державних систем	4
5	Плюралізм правових систем Європи	4
6	Шляхи міграції французького права	2
7	Шляхи міграції англійського права	2
8	Проблеми юридичного плюралізму	4
9	Республіка та позитивне право	2
10	Проблеми розуміння рівності	2
Разом		30

7. Самостійна робота аспірантів

Аспірант повинен бути широко ерудованим, мати фундаментальну наукову підготовку, володіти сучасними інформаційними технологіями, включаючи методи отримання та обробки наукової інформації, вміти самостійно формувати наукову тематику, організовувати та вести науково-дослідницьку діяльність з вибраної наукової спеціалізації.

Самостійна робота аспіранта включає:

- 1) вивчення теоретичного та практичного матеріалу відповідно до навчального плану дисципліни;
- 2) виявлення інформаційних ресурсів у наукових бібліотеках та мережі Internet з таких напрямів:
 - бібліографія за галузями дослідження;
 - наукові публікації (у тому числі іноземними мовами) за предметною сферою дослідження;
 - науково-дослідницька література з актуальних проблем прикладних досліджень (у тому числі іноземними мовами) тощо;
- 3) конспектування, реферування першоджерел і науково-дослідницької літератури за тематичними розділами;
- 4) вміння використовувати в наукових дослідженнях сучасні юридичні пакети прикладних програм.;
- 5) підготовку до аудиторних занять (занять лекційного та практичного типу), колоквиумів, практикумів і виконання відповідних завдань викладача;
- 6) участь в роботі факультативів і спецсеінарів та ін.

Форми самостійної роботи:

- 1) *фронтальна (потоктова) самостійна робота* передбачає загальне для усіх завдання, загальний інструктаж, використання загальних прийомів організації та керівництва подальшими діями аспірантів; доцільна на етапі вивчення нової теми, а також на початковому етапі формування вмінь;
- 2) *групова самостійна робота* використовується для сумісного опрацювання навчального матеріалу, виконання практичних завдань, взаємоперевірку письмових завдань, організації проектної, дослідницької діяльності;
- 3) *індивідуальна самостійна робота* орієнтована на зростання ролі аспірантів у визначенні змісту роботи, виборі способу її виконання, дозволяє стимулювати активність дослідника та його співпрацю з викладачем.

Методичне забезпечення самостійної роботи включає:

- 1) список основної та додаткової літератури;
- 2) електронну бібліотеку, список аудіо- та відеоматеріалів з різних розділів дисципліни;
- 3) методичні вказівки з організації та виконання самостійної роботи при вивченні дисципліни;
- 4) методичні вказівки щодо виконання практичних робіт.

Контроль за самостійною роботою аспіранта включає:

- 1) поточний контроль проводиться викладачем в процесі аудиторних занять лекційного і (або) практичного типу;
- 2) самостійна робота є контактним позааудиторним видом навчальної роботи, яка оформлюється відповідними графіками проведення самостійної роботи аспіранта, що затверджується завідувачем кафедри;
- 3) перевірка виконання завдань на самостійну роботу здійснюється викладачем в позааудиторний час.

8. Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань здобувачами

1. Предмет історії держави і права зарубіжних країн, її місце в системі юридичної науки.
2. Метод науки, методологія викладу і вивчення історії держави і права зарубіжних країн.

3. Періодизація історії держави і права зарубіжних країн.
4. Різноманіття описових систем. \
5. Еволюціонізм: крах циклічної концепції часу та юридичний еволюціонізм. Критика еволюціонізму: функціоналізм, структуралізм, синхроністична думка.
6. Глобальні теорії: врегулювання конфліктів, системи родинних зв'язків, сім'я, інфраструктура, паралелі між юридичною та релігійною думкою.
7. Право і держава – нестійкість двоєдності.
8. Держава і насильство.
9. Держава і способи врегулювання конфліктів: договірний та обов'язковий характер.
10. Держава та покарання та покарання, не пов'язані із державою. Вплив держави на кримінальні репресії.
11. Правові культури поза Заходом як шлях отримання альтернативних уявлень про право.
12. Зародження права. Стародавній світ Середземномор'я: від богів до людей.
13. Римська правова культура.
14. Негуманний характер права.
15. П'єр Кластр: держава чи любов до підкорення.
16. Ж.-В. Лап'єр про необхідність держави. Правовий плюралізм: відносність ролі держави.
17. Традиційна та сучасна держава.
18. Міста-держави.
19. Міста-держави на Заході (середземноморські міста-держави та римське республіканське місто).
20. Міста-держави поза західним світом (американські міста-держави, африканські міста-держави).
21. Сучасні держави.
22. Міграція державних форм.
23. Правова єдність Європи.
24. Європейські загальні права (римське право, канонічне право).
25. Європейські кодифікації.
26. Системи права в країнах англосаксонського типу правової системи.
27. Відмінні риси права США.
28. Поняття англосаксонського загального права у Сполучених Штатах.
29. Революційні та імперські завоювання. Братські республіки. Французький правовий вплив у Швейцарії та Італії. Доля французького права у Європі.
30. Експансія французького права за межами Європи.
31. Утворення французької колоніальної імперії.
32. Загальні принципи англійського колоніального права.
33. Знищення місцевого права: аборигени Австралії.
34. Зростання уваги до прав корінних жителів.
35. Сучасне право та незалежність.
36. Англійське колоніальне право у Північній Америці.
37. Від етнічного права до багатотериторіального права.
38. Перша республіка у Франції на шляху до єдності.
39. Уніформізація. Рівність: рівність управі (1789-10 серпня 1792 рр.), рівність через право (10 серпня 1792 р. – 9 термідора II р.), переваги рівності у праві.
40. Дуалізм французької моделі. Мультикультуралізм. Виникнення групового права.
41. Сучасна дисоціація між правом та розумом: К. Маркс, Ф. Хайєк і феміністи.
42. Поява різноманіття у французькому праві. Єдність та різноманіття культур.
43. Специфічні особливості західної концепції прав людини.
44. Критика західної концепції прав людини (контрреволюційні доктрини, нацизм).
45. Критика позазахідних культур (традиційна чорна Африка, індуїзм, буддизм).

46. Монотеїзм і права людини (іслам, католицизм, небезпека інтегризму).
47. Зміни французької концепції світського принципу.
48. Формування світського принципу французького типу та монархічна традиція. Сучасна концепція світського принципу.
49. Формальні відсилання до релігійних норм.
50. Зростання толерантності щодо визнання мусульманського співтовариства.
51. Світський принцип у Європі (квасісвітський принцип, напівсвітський принцип, відсутність світського принципу, мусульманське право чи нове європейське право?).
52. Сучасність та зростання кількості статусів.
53. Витоки принципу рівності: революційна рівність, республіканська рівність, відмінності і рівність у судовій практиці Конституційної ради та Державної ради).
54. Позитивна дискримінація у французькому праві.
55. Таємниця походження: походження та нація, гіпотези про сутність походження, труднощі у визначенні етносу, поняття етносу у праві.
56. Еволюція дискримінації у США та у європейській судовій практиці.
57. Принцип рівності та різноманіття територій.

9. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Проблеми теорії права» використовуються такі групи методів навчання, як: 1) *методи за джерелами знань* – словесні (бесіда, лекція, інструктаж, робота з книгою, репродуктивний метод), наочні (демонстрація, ілюстрація), практичні (практична робота, вправи); 2) *методи навчання за характером логіки пізнання* (індуктивний, дедуктивний); 3) *методи навчання за рівнем самостійної розумово-пізнавальної діяльності* (проблемний виклад, частково-пошуковий метод, дослідницький метод, метод проблемного викладання).

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду аспірантів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди.

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою. Лекція використовується, як правило, у вищих навчальних закладах і старших класах загальноосвітньої школи.

Важливе місце у навчальному процесі займає **інструктаж**. Він передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання правил безпеки під час виконання навчальних операцій. Це важливий етап в оволодінні методами самостійної пізнавальної діяльності. Адже важливо, щоб аспіранти розуміли не лише, що треба робити, а і як це робити.

Чільне місце серед групи словесних методів посідає метод **роботи з книгою**. Віднесення його до цієї групи дещо умовне. Аспіранти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації — не викладач, а книга. Відтак важливо навчити аспірантів методів і засобів самостійної роботи з книгою: читання, переказу, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.

Репродуктивний метод. До нього відносять застосування вивченого матеріалу на основі зразка або правила. Діяльність тих, хто навчається, має алгоритмічний характер, тобто провадиться за інструкціями, правилами в аналогічних, схожих зі зразком, ситуаціях.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватись як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у природі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Практична робота спрямована на використання набутих знань у розв'язанні практичних завдань. У навчальній практиці значне місце відводиться вправам. **Вправа** — це метод навчання, сутність якого полягає у цілеспрямованому, багаторазовому повторенні аспірантами окремих дій чи операцій з метою формування умінь та навичок.

Індуктивний метод — це шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального. У результаті розуміння сутності ознак, властивостей одиничних предметів чи явищ, понять є можливість усвідомити істотні, типові закономірності чи властивості однопорядкових предметів або явищ. Проте, використовуючи індуктивний метод, варто не змушувати аспірантів завчати велику кількість одиничних понять, а лише ту інформацію, що дасть змогу виділити у споріднених поняттях суттєве, загальне, типове.

Дедуктивний метод, навпаки, базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного. Аспіранти ознайомлюються із загальною закономірністю, а потім на основі цієї закономірності, правила, закону характеризуються інші явища, предмети. Індуктивний і дедуктивний методи перебувають у діалектичному взаємозв'язку.

Методи навчання за логічними ознаками не відокремлені від методів навчання за джерелами знань. У процесі використання словесних, практичних та наочних методів викладач і аспіранти не можуть обійтися без індукції, дедукції аналізу й синтезу.

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу аспірантам у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використанні словесних методів (лекції, пояснення) для активізації мисленнєвої діяльності аспірантів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає аспірантів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати аспірантів до розуміння і «прийняття» пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності аспірантів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність аспірантів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Дослідницький метод спрямований на включення аспірантів у самостійне розв'язання пізнавального завдання з використанням необхідного обладнання. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації; керівництво аспірантами при виділенні пізнавального завдання; спонукання аспірантів до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для розв'язання задачі; орієнтація аспірантів на проведення досліджень і систематизація результатів проведеної роботи; включення аспірантів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи.

Пояснювально-демонстраційний метод. Аспіранти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у «готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, аспіранти діють у рамках репродуктивного (відтворювального) мислення. У ВНЗ цей метод набуває найширшого застосування для передання великого масиву інформації.

Метод проблемного викладання. Використовуючи різноманітні джерела та засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різноманітні підходи, показує способи розв'язання поставленого завдання. Аспіранти стають свідками і співучасниками наукового пошуку. І в минулому, і нині такий підхід широко застосовується.

10. Розподіл балів, які отримують аспіранти з дисципліни «Актуальні проблеми історії держави та права» та форми контролю

У рейтинговому показнику враховуватиметься будь-яка форма діяльності аспіранта, якість аудиторної та самостійної роботи, здатність творчо реалізовувати свій інтелектуальний потенціал на практиці. Велике значення має облік поточної успішності аспірантів, який викладач здійснює згідно графіку організації навчальної роботи.

Семестровий розрахунковий рейтинг аспіранта з дисципліни складає 100 балів. Відтак рейтингові оцінки із змістових модулів, так само як і рейтинг з атестації обчислюються за 100-бальною шкалою.

Велике значення має облік поточної успішності здобувачів, який викладач здійснює згідно графіку організації навчальної роботи.

Поточний контроль – це оцінювання знань здобувачів під час практичних занять, якості виконання домашніх завдань, самостійної роботи та активності на лекційних та практичних заняттях.

На практичному занятті аспірант може заробити максимум 10 балів, з яких: 5-6 балів – «відмінно» (за вичерпну, бездоганну відповідь), 3-4 бали – «добре» (за окремі неточності), 1-2 бали – «задовільно» (за слабку відповідь), до 4 балів – доповнення.

Якщо відповіді як такої немає або вона неадекватна поставленому завданню, містить грубі помилки, то у журналі обліку успішності ставиться «-1» бал. За кожну пропущену лекцію чи практичне заняття застосовується штрафна санкція «-1» бал. Відпрацювання таких заборгованостей проводиться лише в усній формі по 1 заборгованості в день (згідно графіку).

Проміжний (модульний) контроль по закінченню кожного змістового модуля відповідно до графіка у вигляді тестування, письмових контрольних робіт, усних колоквиумів тощо. Вид контрольного заходу та методика врахування складових модульного контролю при визначенні оцінки розробляється викладачем і затверджується на кафедрі. Максимальна кількість балів, які може отримати аспірант під час виконання модульного контролю становить 30 балів.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю аспірант допускається незалежно від результатів поточного контролю. У разі відсутності аспіранта на контрольному модульному заході його надається право на повторне складання згідно графіка.

Аспірант має право на повторну і додаткову перевірку його знань (згідно графіку); на отримання додаткових завдань для підвищення свого рейтингу; на отримання «автоматично» з заліку.

Підсумковий (семестровий) контроль – проводиться в кінці семестру у формі заліку виключно за тестовими технологіями виключно за допомогою теоретичних питань, тестових технологій з наступною співбесідою і дозволяє оцінити системне, а не фрагментарне засвоєння навчального матеріалу і не може бути зведений до рівня поточних фрагментарних форм контролю.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і проводиться відповідно до «Положення про екзамени і заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371). Рейтинг аспіранта з навчальної роботи $R_{НР}$ стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} \cdot K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ} \cdot K^{(n)}_{ЗМ})}{K_{Дис}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R^{(1)}_{ЗМ} \dots R^{(n)}_{ЗМ}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n - кількість змістових модулів;

$K^{(1)}_{ЗМ} \dots K^{(n)}_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{Дис} = K^{(1)}_{ЗМ} + \dots + K^{(n)}_{ЗМ}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$ – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{ШТР}$ – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти $K^{(1)}_{ЗМ} = \dots = K^{(n)}_{ЗМ}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{ЗМ} + \dots + R^{(n)}_{ЗМ})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$ додається до $R_{НР}$ і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається аспірантам за рішенням кафедри за виконання робіт, яку не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань аспірантів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{НР}$. Він визначається лектором і вводить рішенням кафедри для аспірантів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримуючись графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка національна	Рейтинг аспіранта, бали
зараховано	90-100
	74-89
	60-73
незараховано	0-59

11. Рекомендована література

Базова

1. Галанза П. Н. История государства и права зарубежных стран: Рабовладельческое и феодальное государство и право. – М.: Юридическая литература, 1980.
2. Графский В.Г. Всеобщая история права и государства: Учебник для вузов. – М.: Изд-во НОРМА (Издат. группа НОРМА-ИНФРА. М), 2001.
3. Жалменова О.П. История государства и права зарубежных стран. Средние века. – Тамбов, 1996.
4. История государства и права зарубежных стран / Батыр К. И. Галанза П.Н., Громаков Б.С. – М.: Юридическая литература, 1980.
5. История государства и права зарубежных стран / Под ред. проф. П.Н.Галанзы). – М.: Юридическая литература, 1963.
6. История государства и права новейшего времени (Чехословакия, Болгария, Польша, Румыния). Учебн. пособие для студентов ВЮЗИ / Под ред. доц. Г.С. Калинина. – М.:1955.
7. Ливанцев К.Е. История буржуазного государства и права. – Л.,1988.
8. Ливанцев К.Е. История государства и права феодальной Польши XIII- XIV вв. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1951.
9. Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки/ Под ред. А.Й.Рогожина и М.М.Страхова – Харків, 1988.
10. Селезнев Н. А. Всеобщая история государства и права (феодальное государство и право Англии). – М.: Издательство Московского университета, 1963.
11. Страхов М.М. Історія держави і права зарубіжних країн. – Харків, 1999.
12. Страхов Н.Н. Государство и право феодальной Англии. – Харьков, 1969.
13. Тищик Б.Й. Історія держави і права Німеччини (1918-1945). – Л., 1973.
14. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. – Львів, 2004.
15. Федоров К.Г. Історія держави і права зарубіжних країн. – К., 1994.
16. Черниловский З. М. Всеобщая история государства и права. – М.: ВЮЗИ, 1970.

Допоміжна

1. Авдиев В.И. История Древнего Востока. – М.: Гос. изд-во полит. лит-ры, 1948.

2. Аннерс Э. История европейского права (пер. со швед.) / Ин-т Европы. – М.: Наука, 1994.
3. Ардан Ф. Франция: государственная система.- М., 1994.
4. Бардах Ю., Леснодорский Б., Пиетрчак М. История государства и права Польши. – М.: Изд-во “Юридическая литература”, 1980.
5. Бельсон Я.М., Ливанцев К.Е. История государства и права США.-Л.,1982.
6. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ: Издательская группа ИНФРА М – Норма, 1998.
7. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. – К.: Україна, 1999.
8. Васильев А.А. История Востока. – СПб., 1998. – У 2-х т.
9. Вестминстерские статуты / Пер. с лат. и старофранц. Гутновой Е.В. – М.: Юрид. изд-во Мин-ва юстиции СССР, 1948.
10. Всемирная история государства и права. Энциклопедический словарь. / под ред. А. В. Крутских. – М.: ИНФРА – М, 2001.
11. Галкин И.С. Создание Германской империи.- М., 1987.
12. Государство и право на рубеже веков: Проблемы теории и истории (Материалы всероссийской конференции). – М., 2001.
13. Громаков Б.С. История рабовладельческого государства и права (Афины и Рим). - М.: ВЮЗИ, 1986.
14. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности: Пер. с франц. В.А. Туманова. – М.: Междунар. отношения, 1999.
15. Данилова Г.М. Алламанское и баварское общество VIII-IX вв. – Петрозаводск : Петрозаводское книжное издательство, 1960.
16. Данилова Г.М. Возникновение феодальных отношений у франков VI-VII вв. – Петрозаводск: Петрозаводское книжное издательство, 1970.
17. Данилова Г.М. К вопросу о положении женщины в период генезиса феодализма. Исследования по славяно-германским отношениям. – Петрозаводск: Петрозаводское книжное издательство, 1971.
18. Жидков О.А. История государства и права Древнего Востока. М., 1963
19. Ивонин Ю.Е. Становление европейской системы государств: Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. - Минск, 1989.
20. История Чехии / Под ред. акад. В.И. Пичета. – М.: ОГИЗ, 1947.
21. Карлейль Т.История французской революции / Пер. с англ. Ю. В. Добровина и Е.А. Мельниковой (ч. I). – М.: Мысль, 1991.
22. Катрич В.М. Держава і право Стародавнього Риму. – К., 1974.
23. Катрич В.М. Історія рабовласницької держави та права Стародавньої Греції. – К., 1969.
24. Кечекьян С.Ф. Государство и право Древней Греции. –М., 1963.
25. Корсунский А.Р. Возникновение феодальных отношений в Западной Европе. – М.: Издательство МГУ, 1968.
26. Крутоголов М. Центральные органы власти французской республики.-М.,1956.-С.209.
27. Малиновський О.С. Стародавній державний лад східних слов'ян та його пізніші зміни. Нариси з історії права. Збірник соціально-економічного відділу Всеукраїнської Академії наук. – К., 1929.
28. Манфред А.З. Великая французская революция конца XVIII в. -М.: Наука, 1983.
29. Мацеевский В.А. История славянских законодательств. Т.1. – М., 1858.
30. Мельников Д., Черная Л. Империя смерти. Аппарат насилия в нацистской Германии. –М., 1988.
31. Мишин А.А., Языков Е.Ф. Конституция США: история и современность. - М.,1988.
32. Молчанов М.М. Генерал де Голль.- М., 1984.
33. Неусыхин А. Н. Свобода и собственность в варварском обществе по Салической Правде // Известия АН СССР. Серия историческая и философская. – 1945. - № 4. – С.48-59.
34. Покровский С.М. Салическая Правда и ее сходство с Русской Правдой. // Советское государство. – 1936. – №5. – С.29-30.

35. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI-XVII вв.) /Под ред. Рутенбурга В.И.,Медведева И.П. - Л.: Наука. ЛО, 1990.
36. Раевич С.И. Вопросы феодального права. // Советское право / Записки Института советского права. – 1929. – №3. – С.43-44.
37. Ратиали Г.М. Франция: судьбы двух республик.- М.,1980.
38. Соколова А. М. Варварские правды. – Чита, 1969.
39. Средневековое городское право XII-XIII вв. / Под ред. С.М. Стама). – Саратов: Издательство Саратовского университета, 1989.
40. Тихомиров М. Н. Закон Судный людем. - М.: Издательство Академии наук СССР, 1961.
41. Фишлер Л. Я. Гражданское право в Салической Правде. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1950.
42. Французская буржуазная революция конца XVIII в. - М., 1988.
43. Фурсенко А.А. Американская революция и образование США.- Л.,1978.
44. Чельцов-Бebutov М. А. Курс советского уголовного процесса. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах. – М.: Госюриздат, 1957. Т. 1.
45. Юдовская А.Я. Эволюция права в государствах Европы и Америки (XVII-XIX вв.).- СПб.: Спец. лит., 1996.

Інформаційні ресурси

1. Електронні інформаційні ресурси НБУВ – http://irbis-nbuv.gov.ua/irbis_nbuv.html
2. Електронний репозитарій НУБіП України – <http://elibrary.nubip.edu.ua>

12. Гарантії якості навчання з дисципліни «Актуальні проблеми історії держави та права»

Оцінка дисципліни аспірантами за результатами навчання.

Внутрішній аудит та періодичне оновлення матеріалів курсу і методів викладання керівником програми.